

Bygda hvor Bernt Aakres fødested er oppe på flaten til venstre. — Tyssefallene i bakgrunnen. — Bjørkegårder til høyre.

Omkring Bernt Aakre

Som jeg skrev i Nationen for 9. juli 1962 var sunnmøringen Bernt Aakre (f. 16. februar 1817 og død 13. desember 1879) den første dyrlegen som ble uteksaminert i Norge. Han praktiserte i As og omliggende bygder fra 1849 til 1879. Dette var lenge før Norges Veterinærhøgskole begynte sin virksomhet i 1935. Men når det merkelige kunne skje at det ble uteksaminert en dyrlege her i landet nesten 90 år tidligere hang dette sammen med at Stortinget i 1818 hadde besluttet at det skulle opprettes en veterinærskole, at det i 1824 ble tildelt cand. med. Chr. Boeck et 3-årig utenlandsstipendium for å utdanne seg for lærerstillingen ved denne skole, at han i 1828 ble lektor og i 1840 professor — sistnevnte embete omfattet fysiologi, komparativ anatomi og veterinærmedisin — men noen veterinær utdanningsanstalt ble ikke opprettet, fordi staten ikke hadde råd. Det var hos denne professor Boeck Bernt Aakre leste seg fram til dyrlegeeksamen i de-

Den første dyrlegen som ble uteksaminert i Norge

AV OLAV KLOKK

sember 1847, etter at han hadde vært ett år ved Kungl. Veterinærhøgskolan i Stockholm. Han ble meddelt autorisasjon som dyrlege ved kongelig resolusjon av 31. januar 1848.

*

Bernt Aakre var fra en avstengt fjordbygd på Sunnmøre, hvor forholdene var så ulike fra forholdene i As som vel mulig. Det er ikke så merkelig at han på mange vis ble en fremmed i den bygd hvor han kom til å få sin livsgjerning. Han var noe av en sagnfigur. Nå er det over 80 år siden han døde, og i dag er det ingen åssokninger som har hatt ham i praksis eller har sett ham. Men historiene om ham lever, selv om de begynner å tynnes.

Og kona og barna hans levde lenge etter ham, og Akrestua som de bodde i eksisterer fremdeles. En del av As-bygdas historie knytter seg til denne dyrlegefamilien.

Fra barndommen av hadde Bernt Aakre det tarvelig og enkelt. Nøysomheten satte sitt preg på ham for livet. I As-folks omdømme står han som en jevn folkets mann, med små personlige krav, ikke absolutt proper, men hjelpsom og varmhjertet.

Alt mens han gikk for presten fikk han ord på seg for å være en gløgg og uredd kar. Min farfar som var en av lesekameratene hans, fortalte at presten — han het Andreas Boeck og var kan hende en slektning av professoren — en gang eksaminerte

Bernt om skapelseshistoriens seks dager, og det ble spørsmål om hvor lange de var. Bent mente at de dagene var lange. «Nei», sa presten kvast, «det vet du min santen ingenting om». Hvortil Bernt rolig svarte: «Du vet det ikke du heller.»

Bernt Aakre var også litt av en kunstner. Det berettes fra hans meget unge år, da han var skoleholder hjemme i Hjørundfjorden, at han dekorerte en ølholle på Rekkedal. Rundt kanten skrev han:

Ei gamal skål kan bli til pris,
Når ho vert måla på denne vis.

Men bonden på Rekkedal likte ikke denne teksten. Så forandret Bernt den til følgende:

En gammel dåre blir ikke vis,
Om han blir pisket med birkeris.

Det var vel i 1843 at Bernt Aakre reiste fra Hjørundfjorden — først til Bergen for å oppøke biskop Neumann og overlærer Lyder Sagen, og deretter til Kristiania, hvor statsminister Fredrik Stang tok seg av ham og skaffet ham inn på Veterinærhøgskolan i Stockholm. Og det er over 100 år siden han slo seg ned i Ås. Det er derfor forståelig at erindringer om ham hjemmebygda er avbleket. Den 86 år gamle Ole J Mork som nå er kårmann på gården hvor Bernt Aakre ble født, fortalte meg i høst at mor til

Bernt kurerter både folk og fe, og om Oles bestemor som kalte Bernt for farbror husket, ble det sagt, at det lå sølvpenger i vinduskarmen hennes Berte (Bernts mor) — det var takk for god hjelp. Så det var nok moren Bernt Aakre hadde evnene fra, mente Ole. Det ble også fortalt at Bernt gikk to ganger fra Kristiania til Akre, fordi han ikke hadde reisepenger. Og når han var hjemme samlet han sambygdingene sine i läven, fortalte om hva han hadde opplevd og belærte dem om de vanlige husdyrsykdommene og midler mot dem. Senere, visstnok i sin første Ås-tid, skrev han en

bok, «Forsøg til Norsk Dyrlegebog» (249 sider med illustrasjoner). Den er nå en sjeldenhet. Biblioteket ved Norges Veterinærhøgskole har ett eksemplar. Denne boka er Bernt Aakres eneste litterære verk, når unntas et lite skrift fra 1843, «Forsøg til en antikvarisk historisk Beskrivelse over Mindesmærker og Sagn vedkommende Hjørundfjord Præstegjæld» som er trykt i Tidsskrift for Sunnmøre historiske lag for 1915. Skriftet er tilegnet biskop Neumann.

Selv om det altså er over hundre år siden han forlot sin hjemmebygd er han dog ikke helt glemt, men han har fått litt av eventyrets patina over seg. Ett av disse eventyrene er følgende: Kongen i Stockholm hadde en hest som var syk. Dyrlegen der fikk ikke hesten frisk, den ble bare dårligere. Så fikk kongen høre om dyrlege Aakre og bad ham komme og se på hesten. Aakre gjorde så og kom til det resultat at hesten var blitt syk av medisinen den hadde fått, og han sa til kongen at med slik behandling ville hesten snart dø. Så bad han om fullmakt til å stille med hesten etter sitt skjønn. Det fikk han, og hesten ble frisk igjen. Fra den tid ble han dyrlege hos kongen i Stockholm.

Da jeg var på Akre i høst stod fremdeles det lille huset hvor Bernt ble født. Det hadde vært fjøs for geitene i mange år, men nå skulle det rives, falleferdig som det var blitt. En gammel apal på Akre har Bernt plantet. Annen gammel planting rundt husene er der fremdeles, men ellers er den flate og fine Erke-gården under nybygging. Navnet er tydeligvis en forvanskning av Eiriks-gården — far til Bernt Aakre het Eirik — og er med sine 50 mål utmerket god innmark den største av de 3—4 Akre-gårdene. Den strekker seg inn mot brattlandet som Tyssefallene styrter seg ut over. De er nylig utbygd — kraftstasjonen er inne i fjellet, det er bare en portal som viser hvor inngangen er. Elva Tysso fortsetter videre nedover til fjorden

og danner grensen mellom Akre-gårdene og nabogårdene på Bjørke vestenfor.

*

I Ås minnes dyrlege Aakre som en mann som gikk helt opp i sin gjerning. Han slet sikkert meget vondt på sine stadige reiser i den praksis han hadde, ikke bare her i Ås, men også i nabo-

bygdene. Det hendte at han ble budsendt til gårder langt inne i Østfold. Han var uten tvil en etter sin tid dyktig dyrlege, skarp og sikker i bedømmelsen av sykdomstilfellene. Og slett ikke uten humør. En gang var det kluss med ei ku på Rustad i Ås. Dosest Thesen ved Den høiere Landbruksskole i Aas hadde vært tilkalt, men kunne ikke gjøre noe. Kua skulle kalve, og det var langt over tiden. Da Aakre hørte om dette sa han: «Hils Thesen — med den lange nesen, — at kua må løpe — før hun bær!»

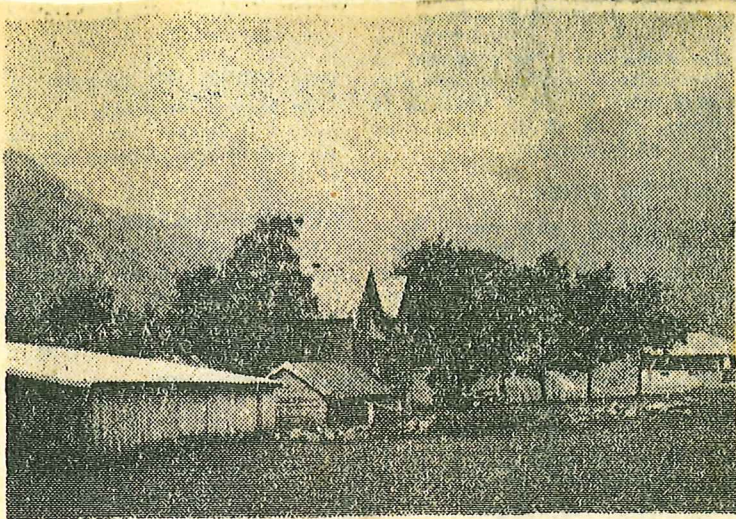
Det er sagt om dyrlege Aakre at han aldri tenkte på egen fordel. Om han forsømte å skrive regninger, slik som romedølingen L. O. Sween gjorde, — han var

amtsdyrlege i Ås 1883—1928 — vet jeg ikke, men det kan godt tenkes, hva følgende tildragelse kan tyde på. En gang ble han hentet til en syk hoppe. Kommet et stykke på vei stoppet han og sa at nå kunne han like godt snu, for nå var hoppa dau. Dette stemte også. Men han skrev ingen regning.

Om Aakres usædvanlige fordringsløshet har den 86-årige fru Maren Støkken i Ås berettet et eksempel om fra en gård i Kroer. Det var julaften — eller kanskje var det første juledags kveld — at dyrlegen kom gående fra Høbbøl-kanten. Han gikk nok svært meget. Fruen på gården satte i stand et gjesteværelse for ham til natten og la rene laken på sengen. Da Aakre så det sa han: «Nei, gjør ikke dette — jeg kan ikke ligge i den sengen, så skitten, lusete og møkkete som jeg er.»

Han la seg på gulvet foran sengen og sov der den natten.

Han var oppofrende og strakte seg langt når han kunne hjelpe. Noen leger i distriktet likte ikke at dyrlegen øvet sin legekunst også på mennesker, og sogneprest N. A. Dahl forteller i sin «Aas

Husene på Erkegården, sett fra baksiden.

Herred» om at de klaget til øvrigheten over dette, de ville ha ham dømt for kvaksalveri. Men de kom ingen vei med det. Sorenskriver Ellefsen i Follo bemerket tørt til en av klagerne at legen hadde behandlet sorenskriverens arm uten at det hjalp, men Aakre hadde kurerert den. Klagen ble henlagt.

*

Dyrlege Aakre bodde på småbruket Vangensten, en parsell i vestkanten av Korsegården som han hadde kjøpt og bebygd. Akrestua er navnet på dette huset den dag i dag. Det er en hvitmalt enetasjes koselig bygning nordafjor Drøbakveien like øst for Treider. Småbruket eies siden 1949 av Johan Kristiansen som er ansatt ved gårdsbruket på høgskolen som maskinkyndig arbeider. Han har pusset opp og gitt Akrestua det utseende den har nå, og har en leieboer der. Selv har han bygd våningshus på en avdelt parsell av småbruket.

Etter Aakres død i 1879 bodde hans enke og tre barn i Akrestua. Hans ettermann, dyrlege Hofgaard, bodde til leie der det året han var i As, 1882—1883. I 1902 var Hakon Gulbrandsen eier av stua. Han var vel av fru Aakres slekt. Hun var fra Kristiania, datter av universitetsbud Gulbrandsen. Hennes bror Halfdan Gulbrandsen bodde hos henne i noen år. Det fortelles om ham at han tok arbeid på gårder i As, bl. a. under treskingen.

Den lille hagen ved Akrestua gir plass for noen frukttrær og bærbusker, litt poteter og grønnsaker. Dette var ikke noe å bli rik av. Hverken dyrlegen eller hans kone hadde ord på seg for å være flinke til å stelle med

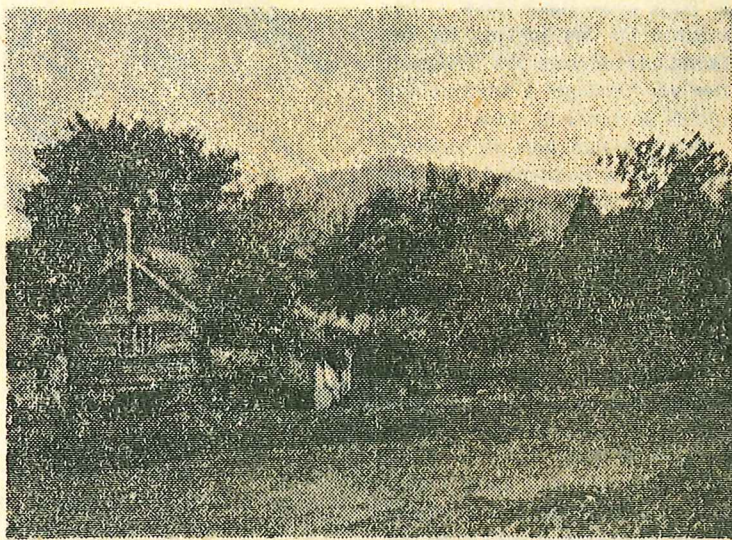
jorda, og etter hans død kan det neppe være tvil om at fru Aakre satt trangt i det. Eldre folk vet å fortelle at hun ikke var noen førsteklasses husmor. Både matstellet og renholdet var det så som så med. Det snakkes om en kalveskrott som hun ikke greide å ta godt vare på. Hun syntes «han» hende at det var interessantere å blande medikamenter enn å lage mat. Sogneprest Dahl skriver i «Aas Herred» at hun hjalp sin mann «ved tilberedning» av medisin, hvori hun oppnådde en ikke liten dyktighet». Dette arbeid fortsatte hun med også etter hans død.

Fru Sophie Eline Aakre overlevde mannen sin i over 30 år. Hun var født i 1832 og døde 27. februar 1911. De to sønnene hennes, Halfdan og Aksel, bodde i Akrestua til høsten 1939, da de solgte stedet til fru Hilda Myhrer. Det er blitt fortalt at Halfdan Aakre snudde og vendte på de

fire tusenkronesedlene de fikk for salget — det var tydelig at det ikke var hver dag han så så store sedler.

Kirkesanger Eskerud i As tenkte den gang på å kjøpe Akrestua. Han forteller at Aakrebrødrene bodde i et værelse i nordgavlen på loftet som det førte en gebrekkelig trapp opp til. Loftetasjen var ikke gulvlagt, og på stenger over ovnen hang klær til tork. Første etasje stod ubebodd og var forfallen. Det ble ikke noe kjøp.

Halfdan — hvis fulle navn var Theodor Emanuel Halfdan — var en pratsom kar, hadde meget gode evner og var flink på skolen. Især

Huset der Bernt Aakre ble født. Nå geitfjøs.

i regning var han en autoritet blant kameratene. Han skaffet seg gode kunnskaper om steinarter og planter — også medisinske. Hans mor hadde lært å bruke forskjellige urter i medisinen, og det er vel mulig at sønnen også fusket en del i faget. Eller hva skal man si om følgende historie: En gang ble en av naboene dårlig av gulsott, og kona snakket med Halfdan om sykdommen. «Skrap av litt gul mose på nord-siden av huset og lag pannekaker av den, så skal du se det hjelper», sa Halfdan. Dette ble gjort, og gulsotten forsvant. Men pannekaken smakte ikke godt. Halfdan leste meget, og det har vært sagt at han hadde lærerutdannelse. Dette er nok ikke riktig. Han var en selvlært mann som aldri ble lærer. Han var født

28. februar 1868 og innlosjerte seg til slutt på gamlehjemmet i As, hvor han døde 20. april 1944.

Nashörens lördag 16/2 1963, nr. 40.

Direktørskifte i Islands landbrukselskap

Halldór Pálsson.

Ved nyttår fratradte Steingrímur Steinhórsson som direktør (bunadarmåstijöri = landbruksdirektør) for Islands landbrukselskap (Búnadarfélag Islands) i henhold til bestemmelsene om aldersgrense. Hans ettermann er dr. Halldór Pálsson.

Steingrímur Steinhórsson har vært selskapets direktør siden 1935 med unntakelse av de år han var statsminister 1950-53 og landbruksminister 1953-56.

Steingrímur Steinhórsson.

Før han ble landbruksdirektør var han styrer av landbrukskolen på Hólar. Han er en velkjent mann i alle nordiske land.

Den nye landbruksdirektør er også en kjent og ansett fagmann. Han har vært Landbrukselskapets konsulent i saueavl i over 20 år og har tatt doktordragen i Edinburgh på et emne innenfor sitt spesialområde.

O. K.

18
Aksel, den andre av brødrene — hele navnet hans var Just Hjalmar Thorvald Aksel — var stille og mer praktisk anlagt. Han arbeidet en tid i planteskolen på høyskolen og var i mange år veivokter i As, en høflig og pliktoppfyllende mann, vel ansett og likt av alle. Han var ugift likesom broren. Født 18. januar 1869. Han også leide seg inn på gamle hjemmet og døde der 8. januar 1953.

Halfdan og Aksel hadde en søster som ble gift på Setre i Hurum. Om barna hennes vet vi her i As at en sønn ble politikonstabel i Oslo, og at to døtre skal være bosatt på Setre.

*

I Mauritz Aarflots bok «Ivar Aasenbrev til vener i heimbygda» (1950) er det omtalt et brev til Aarflot, hvori Aasen skriver om Bernt Aakre bl. a. følgende (bre-

vet er datert Kristiania 13. januar 1848):

«Vor Sambygding eller Landsmand Bernt Aakre opholder sig nu her i Byen efter at have udholdt sin Trængsel- og Udlændigheds Tid i Sverige. Han har overstaaet en Prøve eller Tentamen af et Slags Kollegium her i Byen (Prof. Boeck m. Fl.) og skal ved denne Prøve have staaet sig ganske godt. Efter at dette var forbi agtede han at reise til Søndmør efter Nytaar, men imidlertid har han faaet adskillige Opmuntringer til at underkaste sig høiere Prøve især i det Agronomiske, og han har derfor besluttet at forberede sig til en saadan, saasnaart denne er forbi vil han reise til Søndmør og slaa sig til Rolighed. Det er at ønske, at han maatte staa sig godt, siden han endelig har fattet denne Beslutning, der maaske turde være noget dristig. Han er ellers for Øieblikket i nogen Forlegenhed for Penge, da han endnu ikke har faaet tilsendt noget fra Søndmør. Naar han er kommet til Søndmør, vil han formodentlig besøge dig og saaledes komme til at fortælle dig mangt og meget saavel om Livet i Stockholm som om Livet i Kristiania.»

Halfdan Aakre husket at Ivar Aasen besøkte Irans far et par ganger i Akrestua, og dyrlegen var ofte i Kristiania. De var jo

sunnmøringer begge to og fra hver sin nabobygd — Aasen fra Ørsta, Aakre fra Hjørundfjorden. Disse to herredene og et tredje naboherred, Vartdalsstranda, er forresten i disse dager slått sammen til et storherred. Den lærde målgranskeren ser ut til å ha interessert seg for den ikke meget yngre dyrlegen. Aakre hadde sikkert ikke glemt Hjørundfjordmålføret sitt, og da møttes de på felles språklige beitemarker. Halfdan har fortalt at hans mor var i Ivar Aasens gravferd i Kristiania — han døde 23. september 1896.

Som ung pike lånte fru Aakre bøker av Henrik Wergeland, har Halfdan Aakre fortalt kirkesanger Eskerud. Når en bok var ny eller i god stand sa Wergeland ingenting, men var den slitt eller fillete formante han henne til å være forsiktig, så ikke noe skulle komme bort. Fru Aakre var 12-13 år den gang. Wergeland levde til 12. juli 1845.